

VERKTYG FÖR SOCIAL HÅLLBARHET I BYGGSKEDET

Karl de Fine Licht, Anna Folland, Alice Hed en
och Stefan Molnar

2018-02-20

Diskussion

Ett frågebatteri som belyser frågor och åtgärder
som främjar arbetet med social hållbarhet.

Om dokumentet

Det här är ett av två dokument som tillsammans utgör *Verktyg för social hållbarhet i byggskedet*.

Verktyget vägleder entreprenörer i arbetet med social hållbarhet, genom att utveckla förmågan att främja sociala värden under byggskedet.

Instruktioner:

- Tänk på att ni kan titta på **presentationen** innan ni använder **diskussionsdokumentet**. Det är fördelaktigt att ha presentationen tillgänglig när ni diskuterar!
- Frågorna är uppdelade efter de tre faserna: inför, under och efter byggandet.
- Under varje fas finns det ett antal fetstilta huvudfrågor. Diskutera dessa med hjälp av de tillhörande underfrågorna och bakgrundsinformationerna längst ner på varje sida.
- Varje diskuterad fråga checkas av. Kommentarer, synpunkter och åtgärder antecknas för varje fråga.

Verktyg för social hållbarhet i byggskedet är framtaget av forskare vid det statliga forskningsinstitutet RISE i samarbete med representanter från Veidekke, Skanska, Wästbygg och Sveriges Byggindustrier. Projektet finansierades av Sveriges Byggindustriers Utvecklingsfond.

Uppgifter

Datum:

Namn:

Organisation:

Övriga anteckningar:

INFÖR BYGGANDET

Får berörda personer information och möjlighet att påverka inför byggandet?

Görs det insatser för att informera berörda parter om hur byggandet kommer påverka dem?

Finns det kanaler för att fånga upp och dokumentera vilka behov berörda personer har?

Finns det rutiner för att anpassa bygget utefter dem?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Kommunikation bör ske strukturerat och starta tidigt i processen. Detta är viktigt för att undvika rykten och oro. Börja med att göra en så kallad "intressentanalys" som utreder vilka som påverkas av projektet. Informera sedan de berörda parterna och samla in deras åsikter genom att exempelvis besöka lägenheter och lokaler, eller ha visningslägenheter samt hålla öppna möten. Det kan även vara skriftlig information via hemsidor, nyhetsbrev, e-post och informationsmaterial i trapphus (Hägred et al, 2010). Ni kan dessutom ge möjligheten att kunna få kontakt med någon ansvarig genom att utse en kontaktperson som är tillgänglig på telefon och e-post (Molnar et al, 2015).

Vilka konsekvenser får inköp av tjänster?

Kan inköpet främja personer som ofta står utanför arbetslivet (till exempel unga, utrikes födda och personer med funktionsvariationer)?

Kan inköpet säkerställa att arbetsvillkoren är sunda genom alla led av entreprenad?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Inköpet av tjänster är betydande ur ett samhällsperspektiv. Social upphandling kan främja till exempel integration och jämställdhet genom att ge lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet (Upphandlingsmyndigheten, 2017). I de fall då underentreprenad förekommer kan ni behöva begränsa antal led då kontroll och transparens ofta minskar genom leden.

Vilka konsekvenser får inköp av material?

Kan inköpet säkerställa att materialet tillverkats under sunda arbetsvillkor?

Är materialet av god kvalitet och lätt att underhålla så att det kan hålla över tid?

Är materialet utvärderat utifrån att det ska vara funktionsvänligt, tillgänglighetsanpassat, hälsofrämjande och säkert att använda?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Det är ett stort materialflöde i byggindustrin. Det är därför viktigt att ta ansvar för hur material köps in, används och tas omhand. Att ställa krav på leverantörer är ett sätt att hantera detta på. Det är viktigt att material i utemiljön är utformat så att det kan motstå slitage och väderpåverkan över tid. Miljöer med slitet och nergånget material riskerar att ha negativ påverkan på hur människor trivs och hur säkra de känner sig. Den långsiktiga uthålligheten av utemiljön är ofta underprioriterad (Dempsey et al, 2012).

Görs det en inventering av inne- och utemiljö?

Dokumenteras material och utformning i området med hjälp av exempelvis listor och foton? Detta behövs för att kunna återställa miljön efter byggandet.

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Genom att genomföra en inventering av platsen underlättas återskapandet av miljön efter byggandet. Det kan annars vara lätt att missa om något går sönder eller saknas, speciellt om det är flera aktörer som arbetar på platsen under projektets olika faser. En inventering utifrån ett socialt perspektiv syftar till att dokumentera sådant som är av värde för människorna i området. Intressentanalys och behovsanalys som görs i och med kommunikationsinsatserna kan ge er kunskap om vad som är viktigt att ersätta eller återskapa efter byggandet.

UNDER BYGGANDET

Görs det insatser för ökad tillgänglighet under byggskedet?

Görs det insatser för att infrastrukturen ska fungera under byggandet? Hålls gång- och cykelbanor och vägar framkomliga? Hålls parkeringar tillgängliga under byggandet? (Det kan gälla alla typer av parkeringar. Både för cykel och bil samt för parkeringar som används av exempelvis besökare, boende och kunder till lokala butiker.)

Görs det insatser för orienterbarheten i området?

Finns det temporära utryckningsvägar som ger räddningsfordon och personal tillgång till området?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Det är viktigt att området är tillgängligt och att infrastrukturen hålls framkomlig (Project for Public Spaces, 2009). I byggskedet kan området bli belastat av olika fordon, maskiner, stora anordningar och personalens bilar. Det är viktigt att dessa inte upptar viktiga funktioner i området, till exempel att alla besöksparkeringar blockeras. Framkomligheten kan även förbättras genom att använda spänger och hålla infrastruktur fri från blockeringar i form av vattensamlingar, snöhögar och liknande. Transporter kan bidra till halkrisk för trafikanter genom att dra med sig lera och vatten ut i området. Tänk på att området ska kunna användas av personer med full rörlighet och personer som använder till exempel rullstol, rullator och käpp. De med nedsatt syn, hörsel eller andra orienteringsförmågor ska också kunna orientera sig under byggandet (Boverket, 2015). God orienterbarhet kan upprättas genom till exempel rätt belysning, kontrastmarkeringar och skyltar (Göteborgs Stad, 2014).

Görs det tillräckliga informationsinsatser under byggskedet?

Finns det skyltar som informerar om byggprojektets utveckling samt varnar för skaderisk och funktioner som tillfälligt stängs av?

Finns det en kanal där allmänheten kan rapportera om saker inte fungerar under byggandet?
Finns det rutiner för hur dessa samlas in och åtgärdas samt för återkoppling?

Är skyltar aktuella och datummarkerade samt välplacerade och tillgängliga?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Det är viktigt att de som berörs av byggandet informeras om eventuella störningar samt om vad som händer på byggplatsen. Detta kan göras genom skyltning som informerar om tillfälliga blockeringar, åtgärder och byggets utveckling. Att omgivningen får en förståelse för vad som görs och varför främjar acceptans och nyfikenhet. Tänk på att skyltar bör datummarkeras för att de ska uppfattas som tillförlitliga. Ur ett tillgänglighetsperspektiv är också viktigt att skyltning är välplacerad. Placera dem på en höjd som både stående och sittande kan se, så att man komma nära skylten för att läsa och belys dem väl (BFS 2011:5). Ett möjligt sätt att kontinuerligt fånga upp allmänhetens behov är att ha en kontaktperson som går att nå via telefon/e-post och som kan återkoppla.

Är byggnadsställningar och andra anordningar säkra och välutformade?

Är ställningar, stängsel och andra anordningar säkra för personer som använder platsen?
Görs det insatser för att minimera risken att obehöriga tar sig upp i ställningarna?

Kan ställningar och stängsel utformas så att de blir snygga och informativa; till exempel genom designade vepor eller stängsel som visar utvecklingen av byggandet?

Värnas integriteten hos de som nyttjar byggnaderna? Det kan till exempel göras genom att minska insyn och se till att videoövervakning inte riktas in i bostäder.

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Byggnadsställningar och andra anordningar kan som bekant vara ett säkerhetsproblem för de anställda, men de kan även vara osäkra för andra som vistas kring en byggplats (Collins et al, 2014). Genom att göra tillgängligheten begränsad för obehöriga, genom exempelvis videoövervakning eller att låsa ställningarna kan ni öka kontrollen och säkerheten. Tänk dock på att övervakning och insyn i bostäder kan vara integritetskränkande. Med vepor som täcker byggnadsställningar kan det estetiska värdet öka. Ni kan skapa intresse och sprida information genom att ha titthål i stängsel eller upprätta andra lösningar där allmänheten kan följa utvecklingen.

Görs det temporära åtgärder för att upprätthålla vardagsfunktioner?

Görs det insatser för att funktioner såsom lekplatser, gröna ytor och sittplatser kan fortsätta användas eller flyttas om det är möjligt?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Upprätta temporära åtgärder på platsen för att undvika att vardagsfunktioner störs av byggandet. Detta kan minska risken för irritation och kan göras genom att platser som används för till exempel lek, förvaring, rekreation eller umgänge flyttas eller hålls i bruk. Genom att underlätta vardagslivet kan acceptans och trivsel öka hos de som använder platsen.

Organiseras det aktiviteter för att skapa social sammanhållning och tillit?

Erbjuds det tillfälle för personer att kunna samlas och umgås under byggandet?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Att bjuda in till aktiviteter under projektets gång kan främja tillit och social sammanhållning. Det kan till exempelvis vara gemensam plantering, grillning eller firande av byggandets delmål.

Görs det insatser för att upprätthålla bra levnadsmiljö under byggandet?

Hanteras bullernivåer och störande ljud så att personer i området inte riskerar negativa hälsoeffekter?

Görs det åtgärder för att hantera luftkvaliteten; exempelvis genom att förebygga spridning av damm?

Är belysningen bra och rätt placerad i inne- och utemiljö? Förhindras skuggning, bländning, blockering av ljusinsläpp och andra negativa ljuseffekter?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Bullernivån och luftkvaliteten har betydelse för människors hälsa och livskvalitet (Boverket 2008; Folkhälsomyndigheten 2017). Belysning är viktigt ur ett tillgänglighetsperspektiv och bör vara utformad så att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan orientera sig på platsen. Det innebär till exempel att belysningen inte är för stark och bländar personer (BFS 2011:5). Men tillräcklig belysning är också en viktig faktor för att området ska uppfattas som tryggt under dygnets mörka timmar. Detta är även viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv då studier visar att problemet är extra stort för kvinnor (Loewen et al 1993; Loukaitou-Sideris 2006; Perkins et al 1992).

Görs det insatser för att allmänheten ska uppleva området vid byggplatsen som trygg?

Är området vid byggplatsen överskådligt och lätt att läsa av?

Är det öppen struktur kring allmänna gångbanor vid byggplatsen?

Görs det insatser för att förhindra att det uppstår oanvända kantområden?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Ett områdes struktur påverkar om platsen upplevs som trygg. Det bör inte finnas oanvända kantområden eller andra platser som inte är i bruk eftersom studier visar att brott förekommer två gånger oftare på gränsen mellan två områden än på andra ställen (Song et al, 2017). Öde platser kan alltså attrahera och möjliggöra brottslig verksamhet (Cozens & Love, 2015). Känslan av säkerhet ökar om ett område är överskådligt, enhetligt, lätt att läsa av och upplevs ha goda flyktmöjligheter. Platser med dålig översikt uppfattas som osäkra (Loewen et al 1993; Loukaitou-Sideris, 2006). En implikation av detta är att gångvägar inte bör omringas helt av stängsel, hindrande vegetation så som täta häckar eller liknande. Gångvägar uppfattas som säkrare om strukturen runt dem är öppen.

Skyddas värden i inne- och utemiljö?

Görs det åtgärder för att minimera skada och skydda värden i utemiljön; till exempel genom att förhindra att stensättning, trädrötter, gräsmattor och annan natur skadas?

Skyddas innemiljön från slitage; till exempel genom att förhindra att trapphus och golv tar skada?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Slitage och skada av både inne- och utemiljö kan ske i samband med byggandet. Utveckling och bevarande av fysisk miljö med historiskt värde har ett positivt samband med socialt kapital (Graham et al. 2009; Hanibuchi & Nakaya 2013). Därför är det viktigt att upprätta riktlinjer för att identifiera och skydda värden som finns i området. Den typ av skada det kan handla om är upprivna planteringar eller gräsmattor, trädrötter som skadas, slitage på väggar i trapphus, flisor ur trappsteg och så vidare. Riktlinjer bör utformas så att de täcker värden både i ute- och innemiljö. De kan handla om strategier för att åtgärda, minimera eller undvika skada.

Är det ordning och reda under byggandet?

Finns det riktlinjer som säkerställer att det är rent och iordningställt i området; finns det till exempel någon som är ansvarig för skötsel?

Finns det rutiner för att undvika att tunga och vassa föremål lämnas framme där allmänheten vistas?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

En stökig och rörig byggmiljö är inte bara farlig utan har också negativ effekt på trivsel, acceptans och estetik. Ett område som är välskött och underhållet uppfattas som säkrare (Austin et al, 2002; Foster & Giles-Corti, 2008; Lorenc et al, 2013; Loukaitou-Sideris, 2006; Perkins et al, 1992). Det bör alltså finnas riktlinjer för renhållning i området vid byggplatsen och rutiner som säkerställer att tunga och vassa föremål inte lämnas utanför det stängda arbetsplatsområdet.

Finns det riktlinjer för att öka trivsel och visad hänsyn under byggandet?

Finns det rutiner som främjar att personal på byggplatsen visar hänsyn och är hjälpsamma emot boende och andra på platsen?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Alla upplever ett byggprojekt på olika sätt och har olika kunskap, intresse, tålamod och erfarenhet. Genom att personal visar hänsyn kan acceptansen och trivseln öka för alla som vistas på platsen. För att främja detta arbete är det hjälpsamt att ha rutiner så att det blir en konkret del av det dagliga arbetet. Det kan både handla om att formulera en gemensam värdegrund eller etiska riktlinjer och om att upprätta en god arbetsmiljö på byggplatsen.

EFTER BYGGANDET

Återställs och förbättras inne- och utemiljöer som påverkats av bygget?

Ersätts eller återställs förstörda och omplacerade objekt?

Används resurserna på bygget för att göra förbättringar när det finns tillfälle?

Städas inne- och utemiljö från byggmaterial, smuts, damm och liknande?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Återställningen av inne- och utemiljön görs enklast med hjälp av den tidigare genomförda inventeringen. Att återställa och förbättra området kan gynna relationen mellan entreprenör och de som använder platsen. Det är också viktigt att platsen blir ren och säker efter byggandet, genom att alla tar ansvar för sin verksamhet oavsett led i projektet.

Görs det en uppföljning efter byggandet?

Genomförs det återkoppling och utvärdering av arbetet med social hållbarhet i form av enkäter, dialogprocesser eller liknande?

☐ Diskuterat

Anteckningar:

Bakgrundsinformation:

Att följa upp arbetet är önskvärt ur flera perspektiv. Återkoppling från berörda parter kan användas för att lära och utveckla arbetet med sociala värden i framtida projekt. Det är viktigt att utvärdera varje projekt eftersom arbetet med social hållbarhet är en lärandeprocess och varje projekt är unikt.

Källhänvisning

Austin, D. M., Furr, L. A., Spine, M. (2002). The effects of neighborhood conditions on perceptions of safety. *Journal of Criminal Justice*, 30(5), s. 417-427.

BFS 2011:5. *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader*. Karlskrona: Boverket.

Boverket (2008). *Buller i planeringen – Planera för bostäder i områden utsatta för buller från väg- och spårtrafik*. Karlskrona: Boverket.

Boverket (2015). *Användaren ska välja lämpliga byggprodukter*. Hämtat 2017-11-29, från <https://www.boverket.se/sv/byggande/byggprodukter/ce-markning/specifika-omraden/lampliga-produkter/>

Collins, R. Zhang, S. Kim, K. Teizer, J (2014). *Integration of Safety Risk Factors in BIM for Scaffolding Construction*. International Conference on Computing in Civil and Building Engineering.

Cozens, P. M. & Love, T. (2015). A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). *Journal of Planning Literature*, 30(4), s. 393-412.

Dempsey, N., Brown, C., & Bramley, G. (2012). The key to sustainable urban development in UK cities? The influence of density on social sustainability. *Progress in Planning*, 77(3), s. 89-141.

Folkhälsomyndigheten (2017). *Miljöhälsorapport 2017*. Folkhälsomyndigheten, Karolinska Institutet.

Foster, S. & Giles-Corti, B. (2008). The built environment, neighborhood crime and constrained physical activity: An exploration of inconsistent findings. *Preventive Medicine*, 47(3), s.241-251.

Graham, H., Mason, R., & Newman, A. (2009). *Literature review: historic environment, sense of place, and social capital*. International Centre for Cultural and Heritage Studies.

Göteborgs Stad (2014) *Jämställd stadsutveckling*. Hämtad 2017-09-22, från <http://stadsutveckling.socialhallbarhet.se/identitet-och-upplevelse/jamstalld-stadsutveckling>

Hanibuchi T., Nakaya T. (2013). *Contextual Determinants of Community Social Capital*. I Kawachi I., Takao S., Subramanian S. (ed) *Global Perspectives on Social Capital and Health*. New York: Springer.

Hägred, U., Mogren, R. and Nilsson, M. (2010). *Boendeinflytande i praktiken*. Karlskrona. Boverket.

Loewen, L. J., Steel, G. D. & Suedfeld, P. (1993). Perceived safety from crime in the urban environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13(4), s.323-331.

Lorenc, T., Petticrew, M., Whitehead, M., Neary, D., Clayton, S., Wright, K., Thomson, H., Cummins, S., Sowden, A., Renton, A. (2013). Fear of crime and the environment: systematic review of UK qualitative evidence. *BMC Public Health*, 13, s. 496.

Loukaitou-Sideris, A. (2006). Is it safe to walk? Neighborhood safety and security considerations and their effects on walking. *Journal Of Planning Literature*, 20(3), s. 219-232.

Molnar, S., Mjörnell, K., Eneqvist E. (2015) *Socialt hållbar stadsdelsomvandling: Indikatorer och verktyg*. Göteborg: Mistra Urban Futures.

Perkins, D. D. Meeks, J. W., Taylor, R. B. (1992). The physical environment of street blocks and resident perceptions of crime and disorder: Implications for theory and measurement. *Journal of Environmental Psychology*, 12(1), s. 21-34.

Project for Public Spaces (2009). *What makes a successful place?* Hämtad 2017-09-22, från <https://www.pps.org/reference/grplacefeat/>.

Song, J., Andresen, M. A., Brantingham P.L., Spicer, V. (2017). Crime on the edges: patterns of crime and land use change. *Cartography and Geographic Information Science*, 44(1), s. 51-61.

Upphandlingsmyndigheten (2017). *Socialt ansvarsfull upphandling*. Hämtat 2017-11-29, från <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/>